

Chimpanser på skolebænken

Forskningsprojekt om social intelligens

Af Jill Byrnit
Ph.d.stipendiat i primatologi
(læren om primater,
dvs. aber og mennesker)

De fleste mennesker kender Odense Zoo som stedet, hvor man kan opleve en bred vifte af eksotiske dyr, mens man tager sig et pusterum fra hverdagens pligter.

Dette er imidlertid blot én af de danske zoologiske havers funktioner. Bag kulisserne kan dyrene fra tid til anden også have besøg af forskere, der forsøger at klarlægge aspekter af dyrenes adfærd.

Kan chimpanser se verden med andres øjne?

Jeg har fra juni været i gang med et forskningsprojekt hos chimpanserne i Odense Zoo.

Formålet med mit forsøg er eksperimentielt at undersøge et aspekt af chimpansers sociale intelligens: Deres evne til at tage andres perspektiv, dvs. »se verden med andres øjne«.

Mennesket gør konstant brug af perspektiv-tagning, når vi skal forstå, hvorfor vores medmennesker handler, som de gør. Ja, det falder

os faktisk så naturligt at tage andres perspektiv, at vi så godt

som aldrig tænker over, hvor avanceret en kunnen, dette faktisk er.

Allerede fra før deres første fødselsdag følger menneskebørn eksempelvis folks blik- og pegetning (hvilket andre abearter gør langt sjældnere, end man skulle tro) og er i stand til at skelne mellem, om folk gør noget med vilje eller ved et uheld.

Nærmeste slægtning

Chimpansen er menneskets nærmeste slægtning i dyreverdenen. Vi har hele 98,8 procent genetisk materiale tilfælles med chimpansen, og mange typer »menneskelig« adfærd kan man ligeledes finde i en eller anden form hos chimpansen.

Kompliceret adfærd som at snyde, manipulere med, eller gå i forbund mod andre individer ses hyppigt hos chimpanser.

Foto: Erling Madsen

Med vilje eller et uheld?

I videnskabelige kredse er der imidlertid uenighed om, hvor komplekst chimpansen anskuer andres handlinger.

I mit eksperiment ser jeg på, om chimpanser forstår forskellen på, at man gør noget med vilje (intentionelt), eller at det sker ved et uheld.

I et tidligere forsøg lod amerikanske forskere to dyrepassere give en flok chimpanser juice. Den ene dyrepasser blev instrueret i altid at spille juicen bevidst på gulvet ved siden af chimpanserne; den anden dyrepasser skulle også spille juice, men skulle lade som om, at det skete ved et uheld.

Da chimpanserne senere fik mulighed for selv at vælge, hvem der skulle aftenfodre dem, havde de en klar tendens til at vælge »den klodsede«, skønt de havde fået lige lidt juice ud af begge

dyrepassere. Det lod altså til, at de tog dyrepassernes intentioner i betragtning og handlede derefter.

Bank på koppen

Min forsøgsopstilling består af et bræt med to kopper og en gul tøjklæmme oven på den ene kop. I træningsfasen har jeg lært dyrene, at der er godbidder under koppen med tøjklæmmen ovenpå, og at de får denne godbid, hvis de banker på koppen med en pind gennem tremmerne.

Når de er blevet rigtigt skrappe til at forbinde den gule tøjklæmme oven på koppen med godbidder nedenunder, begynder jeg på selve forsøget.

Her gemmer jeg en godbid under en af kopperne og placerer som altid den gule tøjklæmme oven på

denne kop.

Men inden chimpansen får lov til at pege med pinden, »kommer jeg til« med albuen at skubbe en identisk gul tøjklæmme ned på den anden kop.

Der er således en gul tøjklæmme på begge kopper og kun mad under den, hvor klæmmen er placeret med vilje.

Vil chimpanserne tage dette i betragtning, når de skal vælge kop, eller vil de vælge helt tilfældigt?

Hypotesen er, at de vil forstå forskellen på, at noget placeres intentionelt eller havner der tilfældigt.

Når aber ler

Chimpanserne har udvist stor interesse for mig og mit forsøg,

især den dominerende han (alpha-hannen) Peer og hans ni-årige datter Hannah.

Første gang, Hannah fandt ud af, at hun kunne »udløse« godbidder ved at ramme den rigtige kop med en pind, blev hun helt rundt på gulvet af begejstring, lo højlydt (ja, menneskeaber ler!), og sprang omkring og daskede til den to-årige Nikolaj for at få ham med i legen.

Peer er mere »cool« omkring sine egne talenter. Han bliver til gengæld virkeligt knotten, når han er for skødesløs med pinden og ikke bliver belønnet.

Så vifter han med fingrene ad mig i irritation, som for at sige: »Ja, ja, ja! Kom nu bare med den godbid!«

PhD-studerende Jill Byrnit i gang med forsøg sammen med en af chimpanserne. Der er godbidder under den ene af de to kopper, som har en gul klæmme og banker dyret på den med pinden, udløser det godbiddet. Senere får begge kopper klæmmer!

Foto: Tommy Jensen